

Musa Natiq oğlu Əmiraslanov
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
magistrant
musa.amiraslanov7@gmail.com

KORONAVİRUS (COVID-19) PANDEMİYASI DÖVRÜNDƏ SƏNAYE MÜƏSSİSƏLƏRİNDƏ BÜDCƏLƏŞDİRMƏNİN TƏŞKİLİ

Xülasə

Məqalənin vəzifəsi Azərbaycanda koronavirus pandemiyası dövründə sənayemüəssisələrində büdcələşdirmənin təşkilini təhlil etmək və bu sahə ilə bağlı təkliflər verməkdir. Sənaye müəssisələrində koronavirus pandemiyasına cavab vermək üçün büdcə tərtibatı təcrübəsini öyrənilməlidir. Bu müəssisələrdə büdcə tərtibinin təşkilini və bu dövrdə maliyyə hadisələrinin həllində ondan necə istifadə olunduğunu araşdırılacaqdır. Tədqiqatda həmçinin hökumət kifayət qədər maliyyə resursları təmin edə bilmədiyi zaman müəssisələrin öz büdcələrindən istifadə edərək gələcək dövrdə necə hazırlaşma biləcəyini araşdırılmışdır. Öyrənilməsi nəzərdə tutulan əsas məsələ koronavirus (COVID-19) pandemiyası dövründə sənaye müəssisələrində planlaşdırma ilə yanaşı, büdcə tərtibinin təşkili ilə bağlı məsələlər olub. Bu tədqiqatın məqsədi pandemiya zamanı idarə və şirkət səviyyəli sənaye müəssisələrində büdcənin idarə edilməsinin nəzəri və metodoloji əsaslarını hazırlamaqdır ki, ondan mərkəzi hökumət səviyyəsində ekspertlər tərəfindən istifadə olunsun.

Açar sözlər: *pandemiya, sənaye, büdcələşdirmə, maliyyə, büdcə xərcləri*

Musa Natig Amiraslanov

Organization of budgeting in industry enterprises during the coronavirus (COVID-19) pandemic

Abstract

The purpose of the article is to analyze the organization of budgeting in industrial enterprises during the coronavirus pandemic in Azerbaijan and to make proposals in this area. Budgeting practices should be studied to respond to the coronavirus pandemic in industrial enterprises. The organization of budgeting in these enterprises and how it is used in resolving financial events during this period will be investigated. The study also looked at how businesses can use their budgets to prepare for the future when the government is unable to provide sufficient financial resources. The main issue to be studied was the organization of budgeting, as well as planning in industrial enterprises during the coronavirus (COVID-19) pandemic. The aim of this study is to develop a theoretical and methodological framework for budget management in management and company-level industrial enterprises during a pandemic that can be used by experts at the central government level.

Key words: *pandemic, industry, budgeting, finance, budget spending*

Giriş

Çində sənaye və xidmət sektorunda daralma 2020-ci ilin yanvar ayından etibarən azalmağa başlayıb. Bütün bu hadisələr 2020-ci ilin mart ayından etibarən təkcə Çində deyil, digər dünya ölkələrində də görülməli koronavirus tədbirləri nəticəsində istehsal və tələbat zəncirlərinin pisləşməsinə səbəb olub. Bütün ölkələrin epidemiyaya qarşı mübarizə çərçivəsində səhiyyəyə çəkilən xərclər, virusun yayılmasının qarşısını almaq üçün fəaliyyətini dayandıran şirkətlərin kompensasiyası, vətəndaşların qidası və s. demək olar ki, onlar öz əsas ehtiyaclarını və zərər çəkən sektorları maddi cəhətdən təmin etməlidirlər.

Müəssisənin sənaye fəaliyyətinin büdcələşdirilməsi prinsiplərinin öyrənilməsinin aktuallığı istehsal-təsərrüfat fəaliyyətinin planlaşdırılmasının aşağı səviyyədə olması ilə əlaqədardır. İlk növbədə, göstərilən səviyyəni həyata keçirən xüsusiyyətləri qeyd etmək lazımdır.

Bu, bazar üçün zəruri olan malların növlərinin və həcmnin çıxarılması əsasında mövcud həm maddi, həm də əmək ehtiyatlarını, habelə onların buraxılma müddətlərini nəzərə almaqla istehsalda müsbət tendensiya vektorunun və nisbətinin formalaşmasıdır.

Sənaye müəssisələrində büdcələşdirmənin səriştəli inkişafı sayəsində müəyyən biznes növlərinin və məhsulların maliyyə dayanıqlığını ətraflı qiymətləndirmək mümkündür ki, bu da son nəticədə bütün təşkilatın güclü maliyyə sabitliyini formalaşdıracaqdır.

Tədqiqatın elmi yeniliyi büdcə tərtibi metodologiyasının təhlilində, xüsusən də tədqiq olunan sahədə konkret prinsiplərin aydınlaşdırılmasındadır. Büdcənin formalaşmasında və inkişafında bir çox yerli və xarici alimlər öz töhfələrini vermişlər. Hal-hazırda çoxlu sayda büdcə prinsipləri mövcuddur, lakin müəllif onlardan ən vacibini müəyyən etmişdir. Covid-19 öz düzəlişlərini etdi, buna görə də bu, tədqiqatın bu sahəsində də əks olundu.

Koronavirus pandemiyası dövründə sənaye müəssisələrində büdcələşdirmə

Dünyada COVID-19 epidemiyası geniş yayılmış və həyatı ciddi şəkildə təhdid edən pandemiya çevrilmişdir. Xəstəliyin gedişatını və yayılmasını nəzərə alsaq, məsələ təkcə sənaye sahəsi üzrə deyil, habelə insan sağlamlığına, təhsilə, iqtisadiyyata, kənd təsərrüfatına, turizmə, sosial-mədəni, əxlaqi və mənəvi, eləcə də hüquqi aspektlərə bəzi mənfi təsirlərin ola biləcəyi təxmin edilir.

Büdcənin icra strategiyasından faydalanan müəssisələr həm də büdcənin tərtibinin əsas məqsədlərini həyata keçirəcək və büdcənin planlaşdırılması və nəzarətini təmin edəcəklər.

Bu müddət ərzində, yəni koronavirus infeksiyası dövründə mövcud vəziyyətlə əlaqədar ölkədə iqtisadiyyatın bütün sahələrində tam dissonans müşahidə olunur. Əsas zərbə ciddi problemlər yaşayan istehsal sektoruna dəydi. Müəssisələrin istehsal etdiyi məhsulların çeşidindəki dinamik dəyişikliklər və onun yenilənmə sürətini qeyd etmək lazımdır ki, bunun nəticəsində müəssisənin fəaliyyətinin xarakteri köklü şəkildə dəyişir. Nəticədə, təşkilatın dəqiq müəyyən edilmiş fəaliyyət planından istifadə etmədən və onun icrasına nəzarət etmədən bütün əsas mexanizmlərin tənzimlənməsi mümkün deyil. Yeni məhsulların buraxılışını formalaşdırmaq üçün nə üçün dinamika lazımdır. Bu, çox sadədir, potensial müştərilərin ehtiyaclarını ödəmək üçün əsas komponent kimi çıxış edir. Qeyri-kafi maliyyə resursları hesabına iqtisadi siyasətin prioritetləri ilə bağlı düzgün qərarların qəbul edilməsinin əhəmiyyəti artır.

Azərbaycan Respublikası formalaşmış şirkətdaxili planlaşdırma konsepsiyası onun fəaliyyət göstərməsi üçün aydın məqsədlərin qoyulması, kapitallaşmanın artırılması yolu ilə şirkətin strategiyasının formalaşdırılması baxımından tam mənzərəni vermir (Məmmədova, 2020). Qeyd etmək lazımdır ki, əldə edilmiş iqtisadi nailiyyətlərin təhlili üçün meyarların seçiminə yanaşmaq çox vacibdir, çünki düzgün olmayan yanaşma plan göstəricilərinin deformasiyasına səbəb olacaqdır. Ölkədə fəaliyyət göstərən planlaşdırma sistemi planların həyata keçirilməsi üçün iqtisadi nəticələrin çoxşaxəli öyrənilməsinə imkan vermir, həmçinin daim dəyişən iqtisadi şəraitdə müəssisənin ödəmə qabiliyyətinin qiymətləndirilməsini nəzərdə tutmur.

Buna görə də müəssisələr maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin nəticələrini planlaşdırmaq və nəzarət etmək üçün ən səmərəli üsulları axtarmağa məcbur olurlar, eyni zamanda maliyyə idarəetmə alətlərinin bütün spektrini nəzərə almaq vacibdir. Müəssisə idarəetməsinin aparıcı funksiyası əməliyyatların həyata keçirilməsinin ardıcılığına və xronologiyasına əsaslanaraq məqsədə çatmaq yolunda ifadə olunan planlaşdırmaadır.

Daim dəyişən iqtisadi mühitin mövcud tendensiyası strateji yönümlü proqramın işlənilib hazırlanmasını tələb edir ki, onun mahiyyəti büdcə tərtibi kimi alətdən istifadə edərək istehsal müəssisəsinin səmərəli inkişafı olacaq. Büdcələşdirmə dedikdə müəssisənin bütün struktur bölmələrini əhatəli planların işlənilib hazırlanması və formalaşdırılmasına cəlb etmək məqsədi ilə maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin tənzimlənməsi prosesi başa düşülür.

Tədqiqatçılara görə büdcələşdirmə təşkilatların strateji planını təkmilləşdirmək, fəaliyyətləri koordinasiya etmək, menecerə təşkilati resursların idarə edilməsi üçün məsuliyyət vermək və onların fəaliyyəti ilə bağlı menecerlərə rəy bildirmək kimi məqsədləri vardır. Bundan əlavə, bir çox müəssisələr büdcə sistemini öz fəaliyyətlərinə nəzarət etmək üçün çox vacib alət kimi görürlər (Arnold, 2019: 54-56).

Büdcələrin plan kimi istifadə edilməsində büdcənin icrası strategiyaları mühüm rol oynayır. Biznes idarəetmə fəaliyyətlərinin planlaşdırılması və nəzarəti strategiya çərçivəsində büdcələrin icrasından asılıdır. Büdcənin yaxşı idarə olunması da biznesin performansını artıracaq. Çünki büdcənin tərtibi prosesinin funksional effekti menecerlərin söyləri nəticəsində performansın artması ilə özünü göstərir. Büdcənin icra strategiyası eyni zamanda taktiki planları və strateji məqsədləri təfərrüatlandırarkən büdcənin tərtibi mərhələlərində və ondan sonra hansı fəaliyyət və proseslərin, hansı vaxtda və hansı planla təmin ediləcəyini müəyyən edir. Bu cəhəti ilə büdcələrdən müəssisələrdə idarəetmə uçuğunda

qərar vasitəsi kimi istifadə edilir. Bütçə müraciətlərində əvvəlcə satış bütçələri tərtib edilir, daha sonra ilk maddi-material xərcləri bütçələri və digər bütçələr hazırlanır.

Bu kontekstdə bütçələrdən hansının təbii olaraq çox vacib olduğunu müəyyən etmək lazımdır. Bütçələr daha çox maliyyə sabitliyi potensialına sahib olur. Bu, biznesdə bütçə və strategiya arasında müsbət nəticə yaratmağa kömək edir. Digər tərəfdən, effektiv təşkilatlar üçün idarəetmə nəzarət sistemlərini, o cümlədən bütçə nəzarətini öz strategiyalarına uyğunlaşdırmaq üçün tənzimləmək bütçə tərtibinin ən mühüm məqsədlərindən biridir (Abdullayeva, Vəliyeva, 2020: 162).

Planlaşdırılmış davranışın qavranılması həm də korporativ şəxsiyyətin daha yaxşı təqdim olunmasına səbəb olacaqdır. Bütçənin icrası ilə əlaqəli bütçə məlumatlılığı idarəetmə fəaliyyətinin ölçülməsinə kömək edir. O, biznes fəaliyyətinin planlaşdırılmasına və təşkilatların fəaliyyətinin ölçülməsinə töhfə verir. Bu səbəbdən bütçənin icra strategiyasının bütçənin dərk edilən əhəmiyyətini artırdığı halda, bu icra yanaşmasının bütçənin planlaşdırılmasına da töhfə verdiyi qiymətləndirilir.

Fəaliyyətə əsaslanan bütçələşdirmə gələcək dövrlərdə mal və ya xidmətlərə tələbatın təxmin edilməsi ilə başlayır. Bu, ənənəvi bütçə metodundan daha çox məlumat ehtiva edir, çünki istehsal həcmi, material sifarişlərinin satın alınma tezliyi, habelə sifariş miqdarı və müştərilərdən çatdırılma üsulları kimi müştəri məlumatları ediləcək proqnozlarda nəzərə alınır (Məmmədova, 2020).

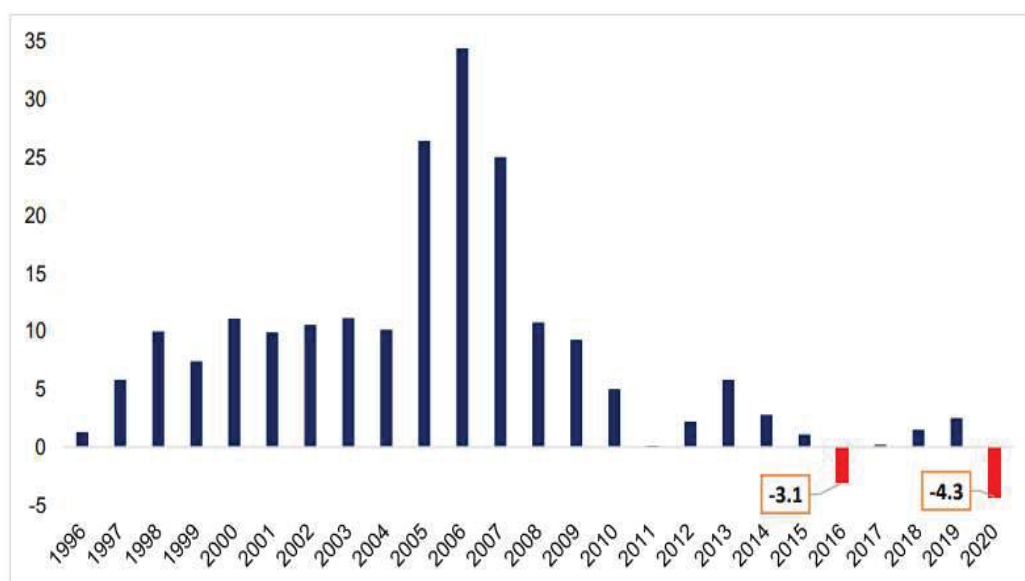
Tələb proqnozlarını verərkən satış və istehsal bütçəsindən kömək almaq lazımdır. Müəssisələrdə bazar təhlili, müştəri, məhsul və qiymət məlumatları, satış proqnozları nəzərə alınmaqla satış bütçəsi hazırlanmalıdır. Satış bütçəsindən sonra istehsal bütçəsi hazırlanır. Təxmini satış bütçəsinin sonunda tələbatı ödəyəcək məhsul qədər istehsal olunacaq məhsulların miqdarını və saxlanacaq ehtiyat miqdarını müəyyən edəcək istehsal bütçəsi hazırlanmalıdır.

Fəaliyyətlərin resurs məbləği müəyyən edildikdən sonra dolayı materiallar, dolayı əmək, enerji, amortizasiya və vergilər kimi resurs xərcləri müəyyən edilir. Resurslarla əlaqəli dəyərlər vahidə düşən resurs dəyərini və tələb olunan resursun vahid məbləğini vurmaqla pul dəyərlərinə çevrilir.

Resurs məsrəfləri, hansı resursun hansı fəaliyyətlə əlaqəli olduğunu nəzərə almaqla, resurs sərfiyyatı dərəcələrini hesablamaqla fəaliyyət obyektləri üzrə bölüşdürülür. Fəaliyyət məsrəfləri isə fəaliyyət sərfiyyatı əmsalı hesablanmaqla istehsal olunan məhsul və xidmət maya dəyəri obyektlərinə bölüşdürülür.

2020-ci il üzrə global miqyasda kəskin dəyişkənlik tələb və təklif komponentlərini ölkəmizin iqtisadi göstəricilərini müəyyənləşdirən əsas amil olmuş, o cümlədən, bütün dünya üzrə iqtisadiyyatda qeydə alınan azalma tendensiyaları yerli iqtisadiyyatdan yan keçməmişdir. Hesabat ili üzrə baxdıqda mart ayından başlayaraq, ölkənin daxilində tətbiq olunan uzunmüddətli özünütəcrid rejimləri ilə ölkə iqtisadiyyatında mühüm azalmalar ilə nəticələnmişdir:

Şəkil 1. Son 25 il ərzində ÜDM-in dinamikası, faizlə

Mənbə: <https://www.stat.gov.az> - Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsinin məlumat bazası əsasında Hesablama Palatası tərəfindən tərtib edilmişdir.

Ölkə iqtisadiyyatı üçün makroiqtisadi dayanıqlılığın təmin olunması məqsədilə əhəmiyyətli dərəcədə ekzogen göstəricilər kimi qiymətləndirmələr neftin qiymətini və büdcə xərclərini bir neçə ssenarinin tətbiq olunmaması qeyri-müəyyən dünya iqtisadiyyatına və bu qeyri-müəyyənlikdə həssas olan neft qiymətlərinə şərait yaratmış, xüsusilə də aktual məsələ olmuş, makroiqtisadi cəhətdə bir variant kimi hazırlanması iqtisadi şərtlərin pisləşməsiylə iqtisadi nəticələrin dəqiq müəyyənləşdirməyə imkanı çətinləşdirməkdədir. Buna görə də istər dövlət, istərsə də müəssisə büdcələrinin rolu iqtisadiyyatın bu qədər dalğalandığı şəraitdə daha böyük qiymətləndirilir.

Ortamüddətli perspektivdə fiskal dayanıqlılığın bərpası xərclərin azalmasında və iqtisadi artımı yüksəltmək üçün islahatlarda davamlı təmkin tələb edir. Hazırda büdcələşdirmə zamanı maliyyə cəhətdə risklər aşağıdakı kimidir:

- İnnovativ maliyyələşdirmə mexanizmləri vasitəsilə maliyyələşdirilən və təkmilləşdirilmiş texniki imkanlarla dəstəklənən infrastrukturun qurulması proqramı da daxil olmaqla, bir sıra islahatlar vasitəsilə iqtisadi artımın dəstəklənməsi.

- Fiskal perspektiv əhəmiyyətli risklərə məruz qalır. Bunlara qlobal və ya daxili iqtisadi artımın zəifləməsi, qlobal borclanma xərclərinin artması, dövlət xidmətlərinin əmək haqqı xərclərinin artması ehtimalı və bir sıra iri dövlət şirkətlərinin pis maliyyə vəziyyəti daxildir.

- Yeni sosial qrant kimi xərclərin hər hansı böyük daimi artımı gəlirdə daimi artımlara uyğunlaşmadan təmin edilə bilməz. Hökumət həmçinin dövlət maliyyəsini qorumaq üçün fiskal lövbərin tətbiqini nəzərdən keçirməlidir.

Ortamüddətli fiskal siyasət büdcə kəsirinin azaldılmasına və borcun ÜDM-ə nisbətinin sabitləşdirilməsinə yönəlib. Hökumət gözləniləndən çox vergi gəlirlərinin bir hissəsini kəsiri azaltmaq üçün istifadə edəcək, eyni zamanda iqtisadi artımı, iş yerlərinin yaradılmasını və sosial müdafiəni dəstəkləmək üçün qeyri-faiz xərclərini artıracaq.

Dövlət maliyyəsinin bərpası üçün ən böyük risk ÜDM artımının pisləşməsidir. Gözləniləndən yüksək qlobal inflyasiya qlobal faiz dərəcələrinin yüksəlməsinə səbəb ola bilər ki, bu da borclara xidmət xərclərinə və valyuta məzənnəsinə təsir göstərir.

2021-ci ilin sonuna doğru COVID-19 infeksiyalarının yenidən canlanması ilə əlaqədar yeni məhdudiyyətlər, yüksək inflyasiya, pul vəsaitlərinin daha əvvəl çıxarılması, ABŞ-ın maliyyə dəstəyi paketinin geri çəkilməsi və Çinin problemli daşınmaz əmlak sektorundakı dəyişənliyin nəticələri artım proqnozlarını azaldı. 2022-ci ilin sonuna qədər inkişaf etmiş ölkələr pandemiya əvvəlki istehsal səviyyəsinə qayıdacaq, lakin inkişaf etməkdə olan ölkələr tam bərpa olunmayacaq.

Dünya iqtisadiyyatı Covid-19 epidemiyası ilə çətin bir prosesdən keçir. Xəstəlik və görülən tədbirlər nəticəsində tələbatın azalması, tədarük zəncirinin pisləşməsi və istehsalda fasilələr baş verdi, iqtisadi tarazlıqlar pozuldu və dünya maliyyə böhranına girdi. Qeyri-müəyyənliyin artdığı bu dövrdə biznesin davamlılığını təmin etmək üst menecer üçün vacibdir. İnizibati qərarlarda planlaşdırma, nəzarət və koordinasiya üçün istifadə olunan büdcələr mühüm yer tutur (Gülməmmədov, Məmmədov, 2019: 56).

Büdcə tərtibində qiymətləndirmə hesablanmış və idarə oluna bilən məlumatlara əsaslanır. Çox vaxt statistik modellər və iqtisadi meyarlar hesablanmış təxminlər əsasında baş verir. Büdcələşdirmə resurslara nəzarət etmək, proqnozlaşdırmaq, effektiv şəkildə bölüşdürmək və səhm üzrə qazancı maksimumlaşdırmaqla artımı sabitləşdirmək cəhəddir. Büdcənin tərtib edilməsində məqsəd gələcəkdə lazım olacaq resursları proqnozlaşdırmaqla müəssisənin maliyyə strukturunu hazırlamaqdır. Ümumi əməliyyat büdcəsi inteqrasiya olunmuş bir yanaşma ilə hazırlanmalı və bütün fəaliyyətlər ümumi strategiyaları dəstəkləməlidir. Büdcələşdirmə prosesində dəyər yaratmayan fəaliyyətlər aradan qaldırılmalı, müəssisənin resurslarından səmərəli istifadə edilməlidir.

Büdcələmə müəssisənin cari əməliyyatlarının və bu fəaliyyətlərin maliyyə təsirlərinin layihələndirilməsi prosesidir (Cəfərli, 2021: 2). Bu, ümumiyyətlə, illik büdcənin təşkili üçün maliyyə, qeyri-maliyyə və texniki cəvəllərə aiddir.

Büdcədə nəzərdə tutulan tədbirlərin planlaşdırılmış məbləğ və xərclə yerinə yetirilməsi müəssisənin fəaliyyəti haqqında məlumat verir (Sərxanlı, 2020). Əməliyyat büdcəsi departament büdcələrinin bir araya toplanmasından ibarət olduğu halda, şöbə büdcələri işçilər üçün fəaliyyət göstəricisidir. Departamentlər əvvəlcədən müəyyən edilmiş xərclər daxilində planlaşdırılan hərəkətləri yerinə yetirə bilmələri ilə uğurlu sayılırlar. Müvafiq şöbələrdə çalışan işçilər büdcədə nəzərdə tutulmuş tədbirləri müəyyən edilmiş xərclər daxilində yerinə yetirdikdə, təşkilati məqsədlərə xidmət etmiş hesab edilir və mükafatlandırılır. Təşviqat, maaş artımı və bonuslar biznesdə əsas mükafatlandırma üsullarıdır.

Nəticə

Büdcə sistemi təşkilatda və ya firmada mövcud vəziyyətin nəticələrini və şirkətin maliyyə vəziyyətinin yaxşılaşdırılması üçün həyata keçirilən strategiyanın nəticələrini əvvəlcədən qiymətləndirməyə imkan verir. Belə ki, maliyyə əmsallarının hesablanması və təhlili və ya digər maliyyə təhlili vasitələrindən istifadə etməklə sənaye müəssisələrində büdcələşdirmə aparılır. Beləliklə, büdcə tərtibi bütün təşkilatın maliyyə dayanıqlığını təmin edərək, müəyyən növ biznes və məhsulların maliyyə dayanıqlığını əvvəlcədən qiymətləndirməyə imkan verir.

Təşkilatda pandemiya ərzində büdcədən istifadə nəticəsində xərclərin azaldılması üçün ehtiyatlar, biznesin səmərəliliyinin artırılması yolları müəyyən edilir, maliyyə axınlarının şəffaflıq, etibarlılıq və proqnozlaşdırıla bilmə dərəcəsi artır, idarəetmə qərarlarının qəbulu üçün asanlıqla qəbul edilən obyektiv məlumat bazası yaradılır. formalaşır, müəssisənin gəlir və xərclərinin real strukturu aşkarlanır, maliyyə məsuliyyəti sahələri rəhbər və işçilər dəqiq müəyyən edilir, idarəetmə qərarlarının hazırlanması və qəbulu üçün vaxt azalır, maliyyə əməliyyatlarından itkilər azalır. Buna görə də, pandemiya dövründə sənaye müəssisəsinin fəaliyyətində büdcələşdirmə prinsiplərinin seçilməsinə, formalaşmasına və praktiki tətbiqinə səriştəli yanaşma lazımdır. Hal hazırda ölkəmizdə pandemiyanın yartadığı fəsadları aradan qaldırmaq üçün tədbirlər davam edir. Düşünürük ki, bu problemlər tezliklə tamamilə aradan qalxacaq.

Ədəbiyyat

1. Abdullayeva, E.T., Vəliyeva, R.A. (2020). "Makromaliyyə sabitliyinin möhkəmləndirilməsində büdcə-vergi siyasətinin rolu". In iqtisadi təhlükəsizlik: Mövcud Vəziyyət və Perspektivlər. səh.160-164.
2. Arnold, M., Artz M., "The use of a single budget or separate budgets for planning and performance evaluation". Accounting, Organizations and Society, 2019, №73, p.50-67.
3. Cəfərli, R., (12 Noyabr 2021), "2022-ci il büdcə layihəsi Azərbaycan iqtisadiyyatının dayanıqlığını göstərir", Azərbaycan, s.2.
4. Cho C.H., Kurpierz J., "Stretching the public purse: budgetary responses to COVID-19 in Canada", Journal of Public Budgeting, Accounting and Financial Management, 2020, Vol. 32 No. 5, p.1-13
5. Gülməmmədov, V.İ, Məmmədov R.A. (2019). "Büdcə vəsaitləri ölkənin inkişafına və xalqın rifahına xidmət etməlidir". Bakı, səh.7-20.
6. Məmmədova, A., "Dövlət büdcəsində səmərəli istifadə əsas istiqamətləri" //Kooperasiya/elmi-praktiki jurnal, 2020, №1, S.108-113
7. Məmmədova, P., "Azərbaycanda sənayə müəssisələrinin investisiya potensialının formalaşması və qiymətləndirilməsi", Kooperasiya/elmi-praktiki jurnal, 2020. №3. S. 61-68.
8. Sərxanlı, S.A., (2020). "Sənayenin İnvestisiya Cəlbediciliyinə Təsir Edən Amillər". In İqtisadi Təhlükəsizlik: Mövcud Vəziyyət Və Perspektivlər, səh.318-321
9. Yusubov, O., (2021) "Ölkədə iqtisadi artımın təmin olunmasında büdcə xərclərinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi", Əmək və sosial münasibətlər: Elmi-praktiki jurnal, 2021, № 1(15), S. 125-134
10. Azərbaycanın sənayesi, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi, (2022) <https://www.stat.gov.az/source/industry/>
11. İqtisadiyyat və Sənaye Nazirliyi, <https://www.senaye.gov.az>
12. Milli hesablar və makroiqtisadi göstəricilər statistikas, <https://www.stat.gov.az/menu/4/e-reports/az/01/001.php>

Rəyçi: i.ü.f.d. Nigar Atakişiyeva

Göndərildi: 06.04.2022

Qəbul edildi: 08.05.2022